

Streszczenie doktoratu „Demokracja ponadnarodowa w Unii Europejskiej”

Podstawowym zamierzeniem badawczym autora była, z jednej strony, identyfikacja i rozpoznanie atrybutów demokracji ponadnarodowej w Unii Europejskiej, a z drugiej strony wydobyć ich specyfikę związaną z występowaniem poza naturalnym środowiskiem państwa narodowego.

Trudno nie zauważyć związku między rozwojem procesów demokratycznych a procesem integracji, jaki cechuje współczesną Europę. Przedmiotem badań w sposób naturalny są więc procesy demokratyczne w Unii Europejskiej, zachodzące w wymiarze instytucjonalnym na poziomie ponadnarodowym, ale także inne zjawiska towarzyszące ewolucji szeroko rozumianego systemu demokratycznego jak zachowanie (samookreślenie) państw narodowych, które są naturalnym środowiskiem dla współczesnej demokracji. Niemożliwe jest także analizowanie współczesnej demokracji w jej specyficznym, bo ponadnarodowym wymiarze, bez odniesienia się do fundamentalnej kategorii jakim jest demos. Dlatego odpowiedź na pytanie o charakter, zasięg i rolę podmiotu demokracji w ponadnarodowym wymiarze stanowi istotną część pracy.

Ponadnarodowość, jako nowa kategoria w politologii, implikuje także istnienie niepowtarzalnych, niewystępujących wcześniej specyficznych atrybutów. Demokracja ponadnarodowa nie może być prostym odwzorowaniem wszystkiego, co obserwowane jest na wcześniejszych etapach jej rozwoju, czy to w czasach antycznych (bezpośredniość relacji podmiotu i przedmiotu władzy) czy dominująca od końca XIX wieku przedstawicielska forma demokratycznej legitymizacji władzy. Upraszczając można powiedzieć, że „musi być coś ponad”.

Tak zarysowane węzłowe problemy badawcze pracy znalazły swoje odzwierciedlenie w hipotezach badawczych, które w pracy zostały sformułowane w następujący sposób:

- H.1. Demokracja może rozwijać się także na poziomie ponadnarodowym, czyli poza swoim naturalnym środowiskiem, jakim jest państwo narodowe.
- H.2. Między ponadnarodowym rozwojem Unii Europejskiej a procesami demokratycznymi istnieje zależność, która ma charakter szerszy niż jedynie liniowy.
- H.3. Ponadnarodowa demokracja w Unii Europejskiej nie pokrywa się (wykracza poza jego ramy) ze zdefiniowanym przez Montesquieu modelem trójpodziału władzy (władza ustawodawcza, władza wykonawcza, władza sądownicza).
- H.4. Immanentną cechą ponadnarodowej demokracji w Unii Europejskiej jest funkcjonalne

kreowanie kompetencji, które stanowią niezamknięty zbiór obejmujący atrybuty przypisane demokracji realizowanej na poziomie państw narodowych, stanowiące ich substytuty, będące unikatowymi wobec demokracji narodowej.

H.5. Brak jasnych i silnych relacji między obywatelami UE a jej ponadnarodowymi instytucjami ma bezpośredni wpływ na wymiar demokratyczny Unii.

Praca została podzielona na dwie części, łącznie zaś na sześć rozdziałów.

Pierwsza część poświęcona została analizie teoretycznej pojęcia demokracji zarówno w jej ogólnym znaczeniu (przede wszystkim narodowym), rozdział 1, jak i we wskazanym w tytule pracy, poziomie ponadnarodowym (rozdział 2).

W rozdziale 1 autor dokonał pewnej systematyzacji teorii definiujących demokrację z punktu widzenia tego czym demokracja jest realnie (teorie empiryczne), czym być powinna (wymiar normatywny) jak i wartości jakie są dla niej reprezentatywne (wymiar aksjologiczny).

W rozdziale 2 przedstawiono najważniejsze elementy teoretyczne dla rozumienia i analizy demokracji ponadnarodowej (koncepcja federalistyczna, neo-funkcjonalistyczna, neo-instytucjonalistyczna) oraz teorie specjalistyczne (Teoria Multi-Level Governance, teoria europeizacji: *top-down*, *bottom-up* czy *fuzzy sets*) a także dodatkowo, teorii entropii informacyjnej Shannona i teorii struktur dyssypatywnych Prigogine'a.

Część tę poprzedza wybór formalnej przestrzeni analitycznej pracy, czyli dobór metod badawczych. Poza oczywistymi i koniecznymi narzędziami wykorzystanymi w pracy jak metoda komparatystyczna, analiza systemowa, metoda decyzyjna, wykorzystano także wykraczające poza politologiczny metodologiczny paradygmat. Szeroko rozumiane teorie entropiczne, wywodzące się z nauk przyrodniczych (fizyka, astronomia, geografia, kosmologia) pozwalają na poszerzenie spektrum analitycznego także w naukach społecznych. Ich wykorzystanie wpisuje się także interdyscyplinarny sposób analizy badanych zjawisk i procesów. Badanie demokracji w jej nowym wymiarze (ponadnarodowym) zastosowanie szerszego instrumentarium analitycznego wydaje się w pełni uzasadnione, co znalazło swój wyraz także w tej pracy przez wykorzystanie narzędzi oferowanych w ramach teorii entropicznych.

Druga część pracy dotyczy praktycznego wymiaru demokracji ponadnarodowej w Unii Europejskiej. W rozdziale 3 analizie poddane zostały relacje podstawowych ponadnarodowych instytucji UE (Parlament Europejski, Komisja Europejska, Trybunał

Sprawiedliwości Unii Europejskiej Rada Unii Europejskiej, Europejski Bank Centralny) na planie klasycznego demokratycznego modelu trójpodziały władzy Montesquieu.

W rozdziale 4 autor badał komponenty demokracji ponadnarodowej w Unii Europejskiej z uwzględnieniem tych wspólnych dla poziomu narodowego, ale także unikatowych niepowtarzalnych, właściwych jedynie dla nowej przestrzeni demokracji-ponadnarodowej. Istotną częścią tego rozdziału jest analiza ponadnarodowej demokracji w kontekście kryzysu migracyjnego oraz aktywności ruchów anty i alterglobalistycznych. W kontekście problemów migracyjnych, które dotknęły Unie Europejską zastosowano modelowanie w oparciu o narzędzia teorii Chaosu, w tym Topologii.

Rozdział 5 w całości poświęcony jest analizie istotnych dla państw członkowskich Unii kryzysom, przede wszystkim zyskującym siłę nacjonalizmom. Modelowanie w oparciu o kategorie ściśle przynależące do teorii entropicznych (struktury dysypatywne, fluktuacje, trend, pamięć układu) pozwala na wyjaśnienie fenomenu popularności ruchów secesjonistycznych, silnych afirmacji wartości narodowych, wzrostu siły skrajnie prawicowych partii politycznych w Niemczech, Austrii czy Włoszech państwach, których system polityczny określany jest jako demokracja skonsolidowana.

Rozdział 6 pracy to propozycja zastosowania nowych narzędzi badawczych. Treścią tego rozdziału jest próba wyjścia poza dotychczasowe rozumienie demokracji i sztywne trzymanie się zdefiniowanych wcześniej jej warunków brzegowych. Dla zrozumienia dlaczego tak często mówimy obecnie o kryzysie demokracji (a w przypadku jej wymiaru ponadnarodowego o jej deficycie) oraz dla choćby próby odpowiedzi czym demokracja będzie w przyszłości autor wprowadza dwa istotne nowe parametry. Po pierwsze proponuje inne ujęcie analityczne, które polega na zastąpieniu dotychczasowego modelu dwuwymiarowego modelem trójwymiarowym. Nowa przestrzeń pozwala na wprowadzenie nowej kategorii *głębi demokracji*.

Dzięki takiemu podejściu demokracja, szczególnie jej poziom ponadnarodowy w UE, zyskuje dodatkową miarę swojej siły. Przykładowo, jeżeli analizujemy kategorię wzrostu popularności skrajnie prawicowych postaw, lub renesansu nacjonalizmu, to ten fenomen można skutecznie wyjaśnić właśnie w oparciu o trójwymiarowe modelowanie. Nacjonalizmy nie zniknęły (co sugerował płaski model analityczny) one były, ale wycofane, przesłonięte przez inne formy. Ogląd przestrzenny pozwala na zauważenie takich kategorii. Miarą ich siły jest właśnie głębina demokracji.

Oczywiście jest to jedynie próba, jedna z wielu, niezamykająca przestrzeni badawczych i stosowanych w nich narzędzi. Tym niemniej wydaje się, że kategoria głębi demokracji i uwzględnienie trójwymiarowości, które zaproponował w tym rozdziale autor, doskonale uzupełnia dotychczasowe sposoby badania współczesnej demokracji, w tym, a może przede wszystkim, demokracji ponadnarodowej.

W podsumowaniu pracy autor odnosi się do postawionych na początku pracy hipotez badawczych wprost.

Demokracja rzeczywiście istnieje i rozwija się poza swoim dotychczasowym środowiskiem, jakim były państwa narodowe. Supozycje, że demokracja ponadnarodowa nie istnieje są nieuprawnione, a przedstawiony w pracy materiał analityczny potwierdza obecność, więcej, potrzebę istnienia demokracji poza i ponad państwami.

Między różnymi poziomami (w szczególności narodowym i ponadnarodowym) zachodzą bardzo złożone relacje, które wykraczają poza proste ekstrapolacje dotychczasowych doświadczeń.

Dla współczesnej demokracji (ponadnarodowej) klasyczny trójpodział władzy jest niewystarczającą matrycą pomiarową. Dlatego, zdaniem autora, należy uwzględnić także nową kategorię jaką jest głębia demokracji.

Cechą immanentną demokracji ponadnarodowej jest zdolność do funkcjonalnego kreowania kompetencji będących nie tylko substytutami tego co obserwujemy na poziomie narodowym, ale zagospodarowywanie nowych przestrzeni.

Problemem, który prowadzi do konstatacji o ułomności ponadnarodowej demokracji jest brak zero-jedynkowo określonych zależności między podmiotem (obywatelami UE) a jego formalno-prawną emanacją- instytucjami Unii. Taka prosta zależność wymaga uzupełnienia i uwzględnienia innych aktorów (podmiotów) na poziomie ponadnarodowym (demoikracja).

Na koniec, uwzględniono także liczne wyniki topologiczne (rysunki) obrazujące możliwe zachowania poszczególnych państw- podążanie za jednym z trzech atraktorów. Kryterium była tutaj złożoność religijna, którą (jedynie dla celów analitycznych tej pracy) autor uznał za reprezentatywną dla wyznawanych wartości poszczególnych grup.

Summary of the doctorate "Supranational democracy in the European Union"

The author's primary research intention was, on the one hand, to identify and recognize the attributes of supranational democracy in the European Union, and, on the other hand, to reveal their specificity related to their existence outside the natural environment of the nation state.

It is difficult not to notice the relationship between the development of democratic processes and the integration process that characterizes contemporary Europe. The subject of research, therefore, are naturally the democratic processes in the European Union, taking place in the institutional dimension at the supranational level, but also other phenomena accompanying the evolution of the broadly understood democratic system, such as the behavior (self-determination) of nation states, which are the natural environment for modern democracy. It is also impossible to analyze contemporary democracy in its specific, transnational dimension, without referring to the fundamental category of demos. Therefore, the answer to the question about the nature, scope and role of the subject of democracy in the supranational dimension constitutes an important part of the work.

Transnationality (better say supranationality), as a new category in political science, also implies the existence of unique, previously absent specific attributes. Supranational democracy cannot be a simple representation of everything that is observed at the earlier stages of its development, be it in ancient times (direct relationship between the subject and the object of power) or the representative form of democratic legitimacy, dominant since the end of the 19th century. Simply put, we can say that "there must be something above."

The nodal research problems outlined in this way were reflected in research hypotheses, which were formulated in the work as follows:

H.1. Democracy can also develop at the supranational level, i.e. beyond its natural environment, which is the nation state.

H.2. There is a relationship between the supranational development of the European Union and democratic processes that is broader than merely linear

H.3. The supranational democracy in the European Union does not coincide (exceeds its limits) with the model of the separation of powers defined by Montesquieu (legislative power, executive power, judiciary power).

H.4. An inherent feature of supranational democracy in the European Union is the functional creation of competences, which constitute an open set of attributes assigned to democracy implemented at the level of nation states, constituting their substitutes, which are unique to national democracy.

H.5. The lack of clear and strong relations between EU citizens and its supranational institutions has a direct impact on the democratic dimension of the Union.

The work is divided into two parts, and six chapters in total

The first part is devoted to the theoretical analysis of the concept of democracy both in its general meaning (mainly national), chapter 1, and at the supranational level indicated in the title of the work (chapter 2)

In chapter 1, the author made a certain systematization of theories defining democracy from the point of view of what democracy really is (empirical theories), what it should be (normative dimension) and the values that are representative for it (axiological dimension).

Chapter 2 presents the most important theoretical elements for understanding and analyzing supranational democracy (federalist, neo-functionalist, neo-institutionalistic concepts) and specialist theories (Multi-Level Governance Theory, Europeanization theory: top-down, bottom-up or fuzzy sets) and also in addition, Shannon's theory of information entropy and Prigogine's theory of dissipative structures.

This part is preceded by the choice of the formal analytical space of work, i.e. the selection of research methods. In addition to the obvious and necessary tools used in the work, such as the comparative method, system analysis, and the decision-making method, the methodological

paradigm beyond the political science was also used. Broadly understood entropic theories derived from the natural sciences (physics, astronomy, geography, cosmology) allow for broadening the analytical spectrum also in social sciences. Their use is also part of the interdisciplinary method of analyzing the studied phenomena and processes. The study of democracy in its new (supranational) dimension, the use of a wider analytical instrumentation seems fully justified, which was also reflected in this work by using the tools offered within the framework of entropy theories.

The second part of the work deals with the practical dimension of supranational democracy in the European Union.

Chapter 3 analyzes the relations of the basic supranational EU institutions (the European Parliament, the European Commission, the Court of Justice of the European Union, the Council of the European Union, the European Central Bank) on the basis of the classic democratic model of the tripartite division of Montesquieu.

In chapter 4, the author examined the components of supranational democracy in the European Union, including those common to the national level, but also unique, unique, characteristic only for the new space of supranational democracy. An important part of this chapter is the analysis of supranational democracy in the context of the migration crisis and the activity of anti-and alter-globalist movements. In the context of the migration problems that affected the European Union, modeling based on the tools of Chaos theory, including Topology, was applied.

Chapter 5 is entirely devoted to the analysis of crises that are significant for the EU's member states, primarily nationalisms gaining power. Modeling based on categories strictly belonging to entropic theories (dissipative structures, fluctuations, trend, system memory) allows to explain the phenomenon of popularity of secessionist movements, strong affirmations of national values, increase in power of extreme right-wing political parties in Germany, Austria or Italy, countries whose system political one is defined as consolidated democracy.

Chapter 6 of the work is a proposal for the use of new research tools. The content of this chapter is an attempt to go beyond the current understanding of democracy and rigidly stick to its previously defined boundary conditions.

In order to understand why we are talking so often about the crisis of democracy (and in the case of its supranational dimension about its deficit) and to try to answer what democracy will be in the future, the author introduces two important new parameters. First, it proposes a different analytical approach, which consists in replacing the existing two-dimensional model with a three-dimensional model. The new space allows for the introduction of a new category of the depth of democracy.

Thanks to this approach, democracy, especially its supranational level in the EU, gains an additional measure of its strength. For example, if we analyze the category of the increase in the popularity of extreme right-wing attitudes or the renaissance of nationalism, then this phenomenon can be effectively explained precisely on the basis of three-dimensional modeling. Nationalisms did not disappear (as suggested by the flat analytical model), they were, but withdrawn, obscured by other forms. Spatial viewing allows you to notice such categories. The measure of their strength is precisely the depth of democracy.

Of course, this is only an attempt, one of many, not closing the research space and the tools used in it. Nevertheless, it seems that the category of the depth of democracy and the inclusion of three-dimensionality, which the author has proposed in this chapter, perfectly complements the methods of researching contemporary democracy, including, and perhaps most of all, supranational democracy

In the summary of the work, the author refers to the research hypotheses put forward at the beginning of the work.

Democracy does exist and develops beyond its current environment of nation states. Suppositions that a supranational democracy does not exist are illegitimate, and the analytical material presented in the work confirms the presence, moreover, the need for democracy beyond and above states.

There are very complex relationships between different levels (especially national and supranational) that go beyond simple extrapolations of past experience.

For a modern (supranational) democracy, the classical separation of powers is an insufficient measurement matrix. Therefore, according to the author, the new category of the depth of democracy should also be taken into account.

An immanent feature of supranational democracy is the ability to functionally create competences that are not only substitutes for what we observe at the national level, but also the development of new spaces.

The problem that leads to the conclusion about the imperfection of supranational democracy is the lack of zero-one defined dependencies between the subject (EU citizens) and its formal and legal emanation - the Union institutions. Such a simple relationship requires supplementing and taking into account other actors (entities) at the supranational level (demoicration).

Finally, numerous topological results (figures) illustrating the possible behavior of individual countries - following one of the three attractors were also taken into account. The criterion here was religious complexity, which the author considered (only for the analytical purposes of this work) to be representative of the values of individual groups.

January 14th 2021